

Stan hodowli zwierząt w spółkach ANR oraz główne kierunki działań w najbliższych latach

Grzegorz Młynarczyk

Agencja Nieruchomości Rolnych

Stan hodowli w spółkach ANR

Agencja Nieruchomości Rolnych w 2010 roku wykonywała uprawnienia właścicielskie w 49 spółkach hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, wyszczególnionych w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 kwietnia 2003 roku (Dz.U. nr 80 z 2003 roku poz. 726 z późn. zmianami). Bezpośredni nadzór nad tymi spółkami sprawuje, w imieniu Prezesa Agencji, Zespół Nadzoru Właścicielskiego w Biurze Prezesa ANR.

Ze względu na wiodący kierunek hodowli i rodzaj prowadzonych prac hodowlanych można wydzielić trzy grupy spółek:

- spółki hodowli roślin – 8,
- spółki hodowli zwierząt – 21,
- spółki hodowli koni i stada ogierów – 20.

Spółki Agencji odgrywają wiodącą rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie, który jest obecnie uważany za najważniejszy czynnik oddziałujący na wzrost efektywności rolniczej, zarówno z punktu widzenia wzrostu ilości, jak i jakości produktów rolnych. W spółkach ANR zgrupowany jest najcenniejszy materiał genetyczny zwierząt gospodarskich, który zwłaszcza w bydłe i koniach stanowi podstawową bazę do realizacji krajowych programów hodowlanych.

Prace hodowlane w spółkach prowadzone są w sposób systematyczny i celowy, na podstawie programów doskonalenia poszczególnych gatunków zwierząt, we współpracy z branżowymi związkami hodowców, spółkami inseminacyjnymi i placówkami naukowo-badawczymi.

Postęp biologiczny oznacza doskonalenie organizmów zwierzęcych zgodnie z wymogami odbiorców. Dzięki postępowi biologicznemu istnieje możliwość uzyskania niższych nakładów na produkcję oraz uzyskanie jej poprawy w wielu aspektach. Dlatego też na świecie wzrasta zainteresowanie postępowem biologicznym i wykorzystaniem go w praktyce. Postęp biologiczny jest swoistym substytutem nakładów rzeczowych, gdyż prowadzi do zmniejszania kosztów produkcji rolnej. W interesie polskiego rolnictwa, a także konsumentów żywności jest szerokie wykorzystanie postępu biologicznego.

Podstawowym celem pracy hodowlanej w obszarze hodowli zwierząt, prowadzonej w spółkach Agencji, jest produkcja materiału zarodowego dla doskonalenia populacji masowej zwierząt gospodarskich. W stadach zarodowych Agencji doskonalenie zwierząt prowadzone jest na podstawie krajowych programów genetycznego doskonalenia w zakresie hodowli i rozwoju bydła mlecznego, hybrydyzacji trzody chlewnej, prób dzielności i roz-

rodu koni oraz doskonalenia użytkowości mięsnej owiec. Rola i znaczenie spółek w realizacji wyżej wymienionych programów, ze względu na wysoki potencjał genetyczny utrzymywanych zwierząt, jest bardzo duża, szczególnie w hodowli bydła mlecznego oraz koni.

Hodowla bydła

Na koniec 2010 roku stan krów w 41 spółkach należących do Agencji wynosił ok. 25 tys. sztuk. Osiągnięto średnią wydajność 9400 kg mleka, 374 kg tłuszczu i 315 kg białka, przy zawartości 3,98% tłuszczu i 3,35% białka, która była wyższa od krajowej populacji krów ocenianych o 2420 kg mleka, 82 kg tłuszczu i 81 kg białka. Najwyższe wydajności uzyskano w Nowych Jankowicach – 11 450 kg mleka i Golejewku – 11 361 kg mleka. W kolejnych 8 spółkach, tj. Dębołęce, Żołędnicy, Osiecinach, Kamieńcu Ząbkowickim, Lubianie, Kietrze, Dobrzyniewie i Osieku osiągnięto wydajności powyżej 10 000 kg mleka. Krowy będące własnością Agencji stanowią jedynie 4% krów znajdujących się pod kontrolą użytkowości w kraju. Jednak od tej stosunkowo małej populacji krów pochodzi prawie połowa męskiego materiału hodowlanego sprzedawanego na potrzeby krajowego programu genetycznego doskonalenia bydła mlecznego.

W spółkach ANR utrzymywanych jest 62% matek buhajów ras mlecznych. Ponadto ze stad ANR 35% rozplodników ras mlecznych dopuszczonych jest do sztucznego unasienniania.

Prowadzone są konsekwentne działania na rzecz przyspieszenia postępu genetycznego poprzez import nasienia czołowych buhajów z hodowli światowej oraz zarodków o wysokich wartościach hodowlanych.

Poprawa efektywności produkcji mleka drogą wzrostu wydajności nie jest już tak celowa w obecnej sytuacji, gdy obowiązują limity w produkcji. Nie oznacza to, że programy doskonalenia będą zaniechane. Nacisk selekcyjny będzie położony na inne grupy cech mających związek z kosztami produkcji. Dlatego aktualne programy hodowlane zakładają doskonalenie: zdrowotności, długości użytkowania i płodności krów. Zmierzając do poprawy tych cech, równocześnie osiągnie się poprawę jakości mleka.

W spółkach ANR prowadzone są prace hodowlane przy zastosowaniu nowoczesnych metod, komputerowych programów doboru rozplodników, najnowszych kierunków selekcji uwzględniających doskonalenie, poza cechami produkcyjnymi, cechy typu i budowy oraz cech funkcjonalnych, takich jak zdrowotność i długowieczność. Konsekwentne działania w tym kierunku spowodowały, że krowy w stadach Agencji są nie tylko wydajne, ale zdobywają liczne laury i wyróżnienia na krajowych i regionalnych wystawach zwierząt hodowlanych.

Fot. 1. OHZ Garzyn – jałownik w Drobninie (fot. D. Kubasik)

Hodowla trzody chlewnej

Celem programu doskonalenia trzody chlewnej w chlewniach Agencji jest dostarczanie hodowli terenowej najlepszego materiału reprodukcyjnego. Między innymi prowadzony jest program hybrydyzacji umożliwiający hodowcom zakup mieszańców, knurków i loszek w odpowiednich zestawach genotypowych. W 2010 roku spółki Agencji posiadały ok. 1000 macior objętych oceną. W stadach Agencji hodowane są wszystkie rasy świń wykorzystywane w programie doskonalenia, tj. wielka biała polska, polska biała zwisłoucha, duroc, hampshire i pietrain. Hodowla świń prowadzona jest w 5 spółkach. Są to chlewnie duże, liczące średnio około 200 macior, co w warunkach polskich ma istotne znaczenie, gdyż zwiększa skuteczność pracy hodowlanej.

W chlewniach spółek Agencji wyniki hodowlane większości ocenianych cech użytkowości rozplodowej loch oraz oceny przyżyciowej knurków i loszek przewyższają w wielu przypadkach wyniki krajowe. Potwierdzeniem ich wartości genetycznej jest bardzo dobra mięsność tuczników, wysokie indeksy hodowlane oraz wysokie tempo wzrostu, a także dobre parametry użytkowości rozplodowej loch. Z tych względów zapotrzebowanie na materiał hodowlany ze spółek Agencji jest duże.

W 2010 roku sprzedaż materiału hodowlanego z chlewni agencyjnych wyniosła ponad 400 knurków i ponad 1,5 tys. loszek.

Celem uzyskania szybszego postępu genetycznego dla najlepszych hodowli opracowano „Program organizacji systemu hybrydyzacji trzody chlewnej w spółkach ANR na lata 2010-2020”, który uwzględni współczesne trendy w zakresie doskonalenia świń. Praca hodowlana jest prowadzona we współpracy z Polskim Związkiem Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS”. Program zakłada doskonalenie kompleksowe cech reprodukcyjnych, tucznych i rzeźnych. Przewiduje się też produkcję mieszańców na potrzeby chlewni użytkowych, odznaczających się optymalnym zbilansowaniem cech użytkowości rozplodowej i rzeźnej.

W ostatnich latach, celem przyspieszenia postępu hodowlanego, importowano z Kanady bardzo cenny materiał rasy wielkiej białej. Spółki importują też nasienie knurów z krajów Unii Europejskiej.

Trzoda chlewna w spółkach ANR pozostała jedynie w tych ośrodkach, które posiadają wieloletnią tradycję i doświadczenie w prowadzeniu tego trudnego i podlegającego dużym wahaniom rynkowym działu hodowli. Materiał hodowlany cieszy się wśród hodowców bardzo dobrą opinią i z tej racji zbyt utrzymuje się na stabilnym poziomie.

Hodowla owiec

Aktualnie hodowla owiec i produkcja owczarska prowadzona jest praktycznie w 5 spółkach ANR. Na koniec 2010 roku stan matek owczych w spółkach Agencji wynosił 1,5 tys. sztuk, co stanowi około 2% pogłowia matek ocenianych w kraju. Hodowanych jest 5 ras owiec, z czego najbardziej liczną rasą jest merynos polski – około 900 maciurek.

W 2010 roku sprzedano 30 tryków i niewielką liczbę jarek hodowlanych. Możliwości produkcji materiału hodowlanego są większe, ale jest to uzależnione od wzrostu popytu na materiał hodowlany tego gatunku zwierząt.

Głównym celem pracy hodowlanej jest poprawienie wskaźników rozrodu. Zwiększenie odchovu jagniąt w wyniku poprawy płodności powinno doprowadzić do poprawy opłacalności produkcji owczarskiej.

Hodowla koni

Hodowla koni w stadninach prowadzona jest z uwzględnieniem założeń programu wykorzystywania zasobów genetycznych stad zarodowych ANR dla doskonalenia krajowej populacji koni.

Liczba klaczy matek w stadninach ANR w roku 2010 wynosiła około 1000. Stadniny hodują konie 9 ras. Najliczniej reprezentowane są konie rasy czystej krwi arabskiej (268 klaczy), wielkopolskiej i szlacheckiej półkrwi (około 250 klaczy).

Głównym zadaniem spółek hodujących konie półkrwi, to jest: rasy małopolskiej, wielkopolskiej, szlacheckiej półkrwi i śląskiej oraz rasy polski koń zimnokrwisty, jest zabezpieczenie ogierów dla Stad Ogierów. Osiem działających Stad Ogierów zgrupowanych jest w czterech spółkach, które posiadają ponad 550 ogierów.

Rola stadnin w całym systemie organizacji krajowej hodowli koni jest bardzo istotna, gdyż tam właśnie produkowany jest najlepszy materiał genetyczny. W stadninach utrzymywane jest tylko 3% stanu klaczy wpisanych do ksiąg hodowlanych, ale produkują one większość ogierów, zakupywanych przez stada ogierów.

Konie rasy małopolskiej hodowane są w 4 stadninach, w których utrzymuje się 200 klaczy wraz z przychowkiem.

Konie arabskie czystej krwi hodowane są w trzech stadninach: w Janowie Podlaskim, Michałowie i Białce. Ogółem w tych stadninach utrzymywanych jest 268 klaczy wraz z przychowkiem. Konie czystej krwi arabskiej stanowią chlubę polskiej hodowli, są powodem dumy i satysfakcji.

Konie pełnej krwi angielskiej hodowane są w czterech stadninach. Ogółem utrzymywanych jest około 120 klaczy wraz z przychowkiem.

W 4 spółkach prowadzona jest hodowla ras zachowawczych: konika polskiego (79 klaczy) i konia huculskiego (około 70 klaczy). Spółka Stadnina Koni Gładyszów hodująca konie huculskie posiada najlepsze stado tej rasy w Europie.

Ponadto w stadninach należących do ANR prowadzona jest hodowla koni śląskich w Stadzie Ogierów Książ (30 klaczy) i koni zimnokrwistych w Stadninie Koni w Nowych Jankowicach.

Fot. 2. Klacze z SK Michałów (fot. Archiwum ANR)

Główne kierunki działań ANR w najbliższych latach

Spółki ANR dokonały w ostatnich latach wielkiego postępu w zakresie hodowli i systemów produkcji. Zmodernizowano pomieszczenia dla zwierząt, uwzględniając standardy technologiczne w chowie bydła i trzody chlewnej. Zmodernizowano kilkadziesiąt obór dla bydła mlecznego i wybudowano kilkanaście nowych ferm. Nastąpiła poprawa w zakresie dobrostanu zwierząt. Praktycznie wszystkie liczące się fermy bydła mlecznego stosują bezwiewiowy system utrzymania krów. Dokonano wielu inwestycji proekologicznych, racjonalizując systemy magazynowania odchodów zwierzęcych. Zmodernizowano park maszynowy, co wpłynęło bardzo korzystnie na poprawę wartości biologicznej pasz, zwiększono wydajność pracy, co w efekcie poprawiło wyniki finansowe spółek ANR. Spółki prowadzące hodowlę wygenerowały w 2010 roku zysk w wysokości 73 260 tys. zł. Najistotniejszym jednak pożytkiem wynikającym z działalności tych spółek jest materiał genetyczny, udostępniony do doskonalenia krajowej populacji zwierząt gospodarskich. Zwierzęta zarodowe pochodzące z hodowli Agencji są dobrze przystosowane do krajowych warunków środowiskowych, o pewnym statusie zdrowotnym, a także znacznie tańsze od importowanych z zagranicy.

Dalsze działania Agencji Nieruchomości Rolnych i spółek prowadzących hodowlę zwierząt sprowadzać się będą do:

- ♦ opracowania i realizacji w spółkach nowych programów hodowlanych, które uwzględniają najnowsze kierunki selekcji;
- ♦ dokonania przeglądu i wyznaczenia spółek do realizacji programów hodowlanych, z uwzględnieniem ich możliwości i zaangażowania w realizację tych programów;
- ♦ prowadzenia dalszych działań zarówno Agencji, jak i spółek na rzecz upowszechniania najnowszej wiedzy w zakresie zarządzania, stosowania nowoczesnych technologii agrotechnicznych i programów hodowlanych ukierunkowanych na potrzeby rolników indywidualnych.

Ponadto zamierzamy:

- w zakresie hodowli bydła:
 - rozwijać zakres stosowania nowoczesnych metod hodowli i rozrodu (transplantacja zarodków, selekcja genomowa, komputerowy dobór rodziców);

- dążyć do wprowadzenia skutecznego programu uwalniania stad od chorób zakaźnych, takich jak IBR/IPV oraz BVD;
 - dążyć do poprawy zdrowotności i długowieczności krów, zwracając szczególną uwagę na doskonalenie cech funkcjonalnych;
 - utrzymać wysoką jakość materiału hodowlanego służącego doskonaleniu populacji masowej.
 - w zakresie hodowli trzody chlewnej:
 - w rasach matecznych dążyć do poprawy użytkowości rozplodowej loch;
 - w pracach hodowlanych uwzględniać tempo wzrostu z jednoczesnym zachowaniem wysokiej mięsności zwierząt;
 - podejmować działania zmierzające do poprawy statusu zdrowotnego stad;
 - w dalszym ciągu doskonaląc warunki utrzymania i odchovu świń.
 - w zakresie hodowli owiec:
 - ze względu na małe zainteresowanie materiałem hodowlanym przejść na obrót tuszami, a nie zwierzętami żywymi;
 - wykorzystywać owce do tzw. pielęgnacji krajobrazu, w ramach programów rolno-środowiskowych.
 - w zakresie hodowli koni:
 - dążyć do poprawy jakości reproduktorów i ich pełniejszego wykorzystania poprzez szerokie zastosowanie sztucznego unasieniania;
 - dążyć do poprawy rozrodu klaczy;
 - prowadzić prace nad ochroną stad i stadnin przed chorobami zakaźnymi;
 - wspierać prace nad przeprowadzaniem prób dzielności, a także udział koni w selekcyjnych próbach dzielności na Torze Wyciągowym, w Mistrzostwach Polski Młodych Koni i w zawodach sportowych.
- Spółki strategiczne hodowli zwierząt ANR są ważnym elementem we wdrażaniu postępu biologicznego do produkcji masowej. Przedsięwzięcia te, poza zasadniczym celem działalności, jakim jest prowadzenie pracy hodowlanej oraz upowszechnianie jej efektów w praktyce, spełniają też funkcje centrów edukacji rolniczej, ośrodków przekazujących i popularyzujących nowe metody i technologie produkcji. Jest to też miejsce szczególnie polecane dla odbywania praktyk i staży zawodowych.

Hodowla bydła mlecznego w spółkach ANR

Tadeusz Jasiorowski, Artur Oprządek

Agencja Nieruchomości Rolnych

Produkcja mleka jest jednym z najważniejszych kierunków działalności rolnej w krajach członkowskich Unii Europejskiej. Udział sektora mleczarskiego w produkcji towarowej wynosi około 15%. Rynek mleka w Unii Europejskiej jest jednym z najbardziej rozbudowanych, ze względu na stosowane mechanizmy regulacyjne w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Najważniejszym narzędziem mającym na celu stabilizację rynku mleka jest system

kwot produkcyjnych na mleko, będący podstawowym instrumentem regulacji rynku mleka. Poza nim istnieje szeroki zakres interwencji, polegający na interwencyjnych zakupach masła i odtłuszczonego mleka w proszku, wspieraniu prywatnego przetwórczości masła oraz serów długodojrzejających, dotacjach w ramach odpowiednich programów spożycia mleka i produktów mlecznych. Stosowany jest również system regulacji handlu zagranicznego służący ochronie rynku wewnętrznego Unii. Po doświadczeniach lat 2007-2008, kiedy po wzroście cen skupu nastąpił ich gwałtowny spadek do poziomu często poniżej kosztów produkcji, można stwierdzić, że nawet tak rozbudowany system regulacji rynku oparty na kwotach mlecznych nie gwarantuje stabilności cen.

Podstawowym celem hodowli bydła mlecznego winno być dążenie do obniżenia kosztów produkcji i utrzymanie wysokiej jakości produktu, tak aby polscy rolnicy mogli skutecznie konkurować na rynku Unii Europejskiej i rynku globalnym. Rola postę-